

Ion JURCA ROVINA

Modernitatea montării înlătură colbul...

Piesa lui Csiky Gergely, **Paraziții (Ingyenélök)**, a pus, prin reprezentarea ei, în 1953, la Timișoara, prima cărămidă la baza înființării actualului Teatru Maghiar (la început, o secție a celui român), care astăzi poartă numele autorului. A fost scrisă în 1878 (prima-i lucrare dramatică datând din 1875), și ea face parte dintr-o serie de 31 de piese, prolificul preot Csiky Gergely fiind în același timp romancier, eseist și traducător. A fost un dramaturg informat, la zi, cu mișcarea teatrală a vremii, budapestanul având, de pildă, învoire de la episcopie să petreacă cinci luni la Paris, unde s-a familiarizat cu scenele Capitalei franceze, iar apoi a urmat și niște cursuri.

Am mai văzut pe aceeași scenă, cu o montare într-o comedie muzicală, *Ire-zistibilul*, o farsă cu situații scoase din registrul erorilor provocatoare de haz. *Paraziții* (la început, *Proletarii*) este, în schimb, un text dramatic, din care regizoarea Török Viola a extras pentru montarea actuală (la Teatrul Maghiar din Timișoara) criza morală în care se află o pătură socială ce vrea cu orice preț să-și întrețină aparența unei condiții sociale. Pentru aceasta, văduva de colonel Szederváry Kamilla trimite scrisori prin care solicită recompense după soțul martir, urmărind în paralel un candidat cu zestre pentru fata pe care și-o prezintă drept fiică. Planurile ei sunt dejucate până la urmă de un alt escroc, vânzător al propriei soții,

Zátony Bence, care ajunge aici în postura de ginere și atrage în altă afacere de acest fel, cu așa-zisa fiică a Kamillei, pe îmbogățitul proprietar de oi Timót Pál. Subiectul se lasă dedus din întâlnirile sporadice sau de societate în salonul Kamillei care întreține aparențele cu o artă specială a camuflajului sub ținuta unei nobleți moștenite, pentru care o instruieste pe fata a cărei adevărată identitate i-o ascunde ei înseși.

Salonul talonat de uși compacte, deschizându-se în funcție de situație și apariția personajelor, devine spațiul captiv, sugerat de scenograful Bartha József și prin alte elemente de decor, cum ar fi masa manevrată după împrejurări, sau prin întoarcerea ușilor cu fețele albe, când lucrurile murdare sunt date în vileag, pentru ca decorul să dobândească valoarea unei instanțe simbolice. Scenele (scenariile) au cursivitate, se succed de la simplele confruntări până la aglomerarea de vârf a invitațiilor la nuntă, când personajele se definesc în relaționările dintre ele sau în oglinda de ansamblu a micii societăți. Interpreții sunt prinși într-o mișcare coregrafică de efect – în special, tabloul nunții – semnată de Könczei Árpád. O modernitate degajată străbate spectacolul în încercarea de a alunga colbul de pe un text critic, virulent, care la vremea lui a produs reacții. Spectatorul este situat într-o parodiare accesibilă, redată cu mijloace schematice, dar cu putere de comunicare.

De sub colbul vremii, personajele vin în actualitate prin coloratura lor, definită chiar de eșuarea în imoralitate. Văduva Szedervály Kamilla poartă cu ea din trecut spre prezentul scenic stigmatul înșelăciunii și prefecătoriei bine ascuns, divulgat însă printr-o imagine grăitoare dată de actrița Szász Enikő, mereu într-o stare de satirizare a eroinei tocmai prin mimica serioasă și importantă pe care i-o acordă agitatei văduve. Manevrelor ei sunt susținute de omul casei, Mosolygó Menyhért, bine prins, în slugărnicia lui, de către Dukász Péter. Degajat, sarcastic, malefic își „trâmbițează” actorul László Péter, în aleasa societate, pe neguțătorul de sentimente și neveste, numitul Zátonyi Bence, un personaj cu nuanță de absurd, atât de actual. Fosta lui soție află că a fost înlăturată în urma unui târg, dezaxata Elza fiind una dintre cele mai personale întruchipări, „coregrafiată” în mișcare de Tar Mónika. Cumpărătorul involuntar al miresei, omul cu bani, îndrăgostit din umbră, este personajul intrus, Timót Pál, sub nivelul de ținută al celorlalți, îmbrăcat ca atare de Bandi András Zsolt. Iar victima (descoperind că mama ei nu e cea adevărată și, ca atare, a trăit în minciună, apoi, mireasă fiind, e vândută), este nevinovata Irén, care apare ca o minge aruncată dintr-un teren în altul, fără o anume distincție, ci mai mult mimată de către Lőrincz Rita. Doar că în *happy end*-ul lor, îl va face fericit, până la urmă, pe tânărul Darvas Károly, interpretat de Kiss Attila. Ceilalți, dintr-un așa-zis anturaj, dau un plus de culoare într-un spectacol care satisface, în general, gustul publicului.

Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely”, Timișoara – Paraziții (Ingyenélök) de Csiky Gergely. Regia: Török Viola. Scenografia: Bartha József. Muzica și coregrafia: Könczei Árpád. Asistent de coregrafie: Kertész Zsuzsa. Dramaturgie: Csésp Zoltán. Cu: Szász Enikő (*Szedervály Kamilla*), Lőrincz Rita (*Irén*), László Péter (*Zátonyi Bence*), Dukász Péter (*Mosolygó Menyhért*), Bandi András Zsolt (*Timót Pál*), Kiss Attila (*Darvas Károly*), Mátyás Zsolt (*Bankó Béni*), Tar Mónika (*Elza*), Kocsárdi Levente (*Tulipán*), Tankó Erika (*Tulipánné*), Borbély Bartis Emilia (*Borcsa*), Molnos András Csaba (*Ordas*), Asztalos Géza (*Mákonny Bálint*), Tokai Andrea: (*Mákonnyé*). Premiera: 30 noiembrie 2006.